

Jaarverslag over 1937

Kaascontrolestation Friesland bestaat 25 jaar.

Aan het jaarverslag van het kaascontrolestation Friesland over 1937 ontleenen wij het volgende:

1937 bracht voor ons station het verlies van één van zijn oudste leden. Op 6 April overleed de heer J. G. Hibma, vanaf de oprichting, als vertegenwoordiger van de V.V.Z.M., lid van ons station.

Zijn groote vakkennis en zijn voortdurend streven om den naam van onze kaas hoog te houden, gaven zijn adviezen in de bestuursvergaderingen groote waarde.

Op 31 December 1937 waren 157 bedrijven aangesloten en wel 98 in Friesland, 14 in Groningen, 23 in Drente en 22 in Overijssel.

De totale kaasproductie van deze bedrijven bedroeg: 65.100.200 kg, d. i. 5.943.900 kg of 10 pct. meer dan in 1936.

De verdeling van deze totale productie over de 4 provincies is als volgt:

Friesland 52.212.800 kg of 80,2 pct. van het totaal (80,8).

Groningen 3.012.300 kg of 4,8 pct. van het totaal (4,1).

Drente 4.895.200 kg of 7,2 pct. van het totaal (7,2).

Overijssel 5.179.900 kg of 8,0 pct van het totaal (7,9).

De cijfers ( ) zijn die van het vorige jaar.

Gerangschikt naar de verschillende vetgehalten is de productie als volgt:

Mager 250.800 kg of 0,4 pct., in 1936 0,3 pct.

20+ 15.988.900 kg of 24,5 pct., in 1936 27,3 pct.

30+ 4.839.300 kg of 7,4 pct., in 1938 6,8 pct.

40+ 38.315.900 kg of 58,9 pct., in 1936 56,7 pct.

VV 5.725.300 kg of 8,8 pct., in 1936 8,9 pct.

Aan boeten wegens te laag vetgehalte of andere overtredingen der voorschriften is een bedrag van f19.752,50 ontvangen.

Het bedrag der boeten is ruim f3700 hooger dan verleden jaar, voornamelijk door het grooter aantal monsters.

Boerenmerk en kwestie „volvet”.

De in het vorige verslag reeds aangeroerde kwestie van het „boerenmerk”, een tweede caseïnermerk voor boerenkaas, werd dit jaar nog eens besproken op een bijeenkomst op 23 Maart onder leiding van den directeurgeneraal van den Landbouw, waar afgevaardigden der zuivelorganisaties en van alle kaascontrolestations aanwezig waren.

Begin September is de uiteindelijke beslissing over dit punt afgekomen. De directeurgeneraal van den Landbouw heeft geweigerd, een tweede caseïnermerk beschikbaar te stellen.

Op de vergadering van 23 Maart deelde de heer Kooistra mede, dat ons station bij de organisaties, die destijds het station hebben opgericht, de F. N. Z., de V. V. Z. M. en de Bond een

punt aanhandig had gemaakt, dat misschien wel de oplossing kon brengen voor de kwestie van het „boerenmerk”.

Ons station heeft zich n.l. op 13 Maart tot genoemde organisaties gewend met het verzoek, mee te willen deelen, wat hun standpunt was ten opzichte van een eventueel intrekken van het volvette merk voor fabriekskaas en het daarvoor in de plaats stellen van een + merk. Het ging hierbij van de overweging uit, dat het begrip volvet feitelijk niet past bij de fabriekmatige kaasbereiding en voor de controle moeilijkheden meebrengt. Door roomtoevoeging bij de bereiding van volvette kaas toe te staan, heeft men trouwens destijds het begrip volvet reeds laten schieten.

Gezien de economische beteekenis van deze kwestie, werd het evenwel van belang geacht, het oordeel van de organisaties te vernemen.

Alle drie organisaties verklaarden zich tegen verandering, omdat ze vermoedden, dat er na-deel, uit zou voortspruiten. Hoewel bepaald zakelijke argumenten niet werden genoemd en gevoelsargumenten de oorzaak van deze houding waren, besloot het Kaascontrolestation toch, de zaak voorloopig te laten rusten.

Kaasmelk-Pasteurisatie.

Van het Nat. Comité v.d. Internationalen Zuivelbond werd een rapport ontvangen omtrent het eventueel tegengaan van excessen op het gebied der kaasmelk-pasteurisatie. Ons station meent geen eigen standpunt in deze kwestie te moeten innemen, en besloot het rapport voor kennisgeving aan te nemen.

Een overzicht van de afgelopen vijf en twintig jaar.

Met de opkomst van de fabriekmatige kaasbereiding nam het maken van kaas uit min of meer afgeroomde melk, in den ouden Goudsche of Edammer vorm sterk toe.

De verleiding om deze kaas, in uiterlijk gelijk aan het vettere boerderijproduct, ook als zoodanig te verkoopen bleek menigeen te machtig.

Het gevolg was, dat steeds meer klachten werden vernomen over een achteruitgang van de kwaliteit der Nederlandsche kaas.

Teneinde in dezen toestand verbetering te brengen en zich tegen de oneerlijke concurrentie van de fabriekskaas te beschermen, werden in 1906 in Noord- en Zuid-Holland kaascontrolestations voor boerenkaas opgericht. Doch ook de fabrieken begonnen te begrijpen, dat er maatregelen moesten worden getroffen, om een einde te maken aan den onderlingen wedstrijd in het bereiden van kaas met steeds minder vet en meer water. Aan het hiermee te behalen tijdelijk voordeel zou onze geheele kaasindustrie in de toekomst worden opgeofferd.

In April 1910 besloten de Alg. Ned. Zuivelbond en de Vereeniging van Zuivelfabrikanten, gezamenlijk een controle in te richten voor kaas uit gedeeltelijk ontroomde melk, om op deze wijze den koper in de gelegenheid te stellen, zich zekerheid te verschaffen over wat hij koopt.

Men koos de grenzen 20 pct., 30 pct., 40 pct. en 45 pct. Men had nog slechts noodig een manier om de vetklasse van de betreffende kaas duidelijk aan te geven. Hiervoor werd gekozen het in 1911 door den heer Gramser ontworpen caseïnermerk.

Daar nu uitvoering der kaascontrole mogelijk was geworden, achtte men het moment gekomen om tot de oprichting van een kaascontrolestation over te gaan. Dit had plaats op 22 October 1912.

Opgericht werd de *Vereeniging Kaascontrolestation „Friesland”*, bestaande uit 7 leden, waarvan 2 door den F. N. Z. werden gekozen, 2 door de V. Z. Z., 1 door den Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland, terwijl deze 5 leden tezamen nog 2 leden moesten kiezen.

Alle voorwaarden voor een definitief in werking stellen der controle schenen vervuld, doch al spoedig zou blijken, dat nog nieuwe moeilijkheden moesten worden overwonnen. Over het te gebruiken kaasmerk ontstond kwestie met de regeering, welke moeilijkheid werd opgelost, doordat in Februari 1918 het K. C. S. „Friesland” besloot het systeem rijksmerk te accepteren.

Met dit besluit waren alle bezwaren tegen het rijkstoezicht opgeheven en reeds hij min. besluit van 23 April 1918 werden de voorwaarden vastgesteld, waaraan kaascontrolestations voor niet volvette kaas moesten voldoen om onder rijkstoezicht te kunnen worden gesteld. Tevens werden vastgesteld de drie merken voor niet volvette kaas, het 20+, 30+, 40+ merk.

Nog ruim een jaar verliep, voor alle voorbereidingen waren getroffen en voordat de merken waren aangemaakt. Deze laatste werden in October 1919 ontvangen en op 27 October werd de eerste 30+ kaas gemerkt.

Dat direct ernst werd gemaakt met deze controle blijkt wel uit het feit, dat reeds het eerste jaar ruim f 5000 aan boeten werd opgelegd.

Reeds in het eerste jaarverslag, dat over 1920, werd dan ook al gesproken van een verbetering die verkregen was in de interne aangelegenheden van de Friesche Zuivelindustrie. Minder enthousiast was dit eerste verslag over de gebruikte merken, waaraan aanvankelijk verschillende fouten kleefden.

Geleidelijk zijn deze evenwel verdwenen, deels door een beter gebruik aan de fabrieken, deels door een verbeterde bereidingswijze der merken. Na 1923 werden geen klachten meer vernomen en behoorde de vaak heftige strijd over het systeem van merken tot het verleden.

Jarenlang is er strijd gevoerd om het watergehalte van de kaas te verminderen. Het K.C.S. „Friesland” heeft ten slotte de kwestie van het abnormale watergehalte laten rusten, blijkbaar overtuigd van de onmogelijkheid om tot een oplossing te komen. Kort geleden is ze evenwel van regeeringszijde wederom opgenomen en als de voor tekenen niet bedriegen, is de kans groot, dat het vage verbod van fabricage van kaas met abnormaal watergehalte binnenkort plaats zal maken voor een meer omlijnd voorschrift.

Bij het streven, de controle zoo effectief mogelijk te doen zijn, stuitte men al spoedig op het bezwaar, dat het voor een aangeslotene betrekkelijk eenvoudig was om een deel van de productie aan de controle te onttrekken. Met het opvoeren van het watergehalte ging hand aan hand het steeds jonger afleveren der kaas, zoodat het veelvuldig voorkwam, dat kaas direct uit de pekelen in handen van den koper overging.

Over den tijd, dat de kaas voor controle beschikbaar moest blijven, kon men het jarenlang niet eens worden, doch in de vergadering van het K.C.S. van 27 Januari 1928 werd besloten, den

knoop door te hakken en voor te schrijven, dat alle kaas, met uitzondering van enkele met name genoemde soorten, 14 dagen voor de contróle ter beschikking moesten staan.

De datum van inwerkingtreden van dit voorschrift werd in Maart d.a.v. bepaald op 1 Oktober 1928.

Hoewel dit besluit nog felle kritiek ondervond, werd het doorgezet en was ook hiermee een vaak heftig omstreden punt tot een beslissing gekomen.

Pas achteraf zou blijken, welke groote beteekenis dit genomen besluit had voor de doeltreffende contróle. Het stelde het K.C.S. bovendien in staat steeds monsters van ongeveer denzelfden ouderdom te nemen, waardoor alle aangeslotenen meer uniform werden behandeld.

Op 17 September 1930 verwisselde het K.C.S. het onderdak in het Landbouwhuis van de Friesche Maatschappij van Landbouw voor een eigen laboratorium en kantoorgebouw.

Tengevolge van den voortdurenden groei van het station met daaraan gepaard gaande uitbreiding der werkzaamheden, was de ruimte in het Landbouwhuis zoo langzamerhand te klein geworden.

Door aankoop en verbouwing van het pand Zuider-Grachtswal no. 4 kreeg het station de beschikking over een doelmatig ingericht gebouw, ruim genoeg om bij doorgaanden groei van het station nog lang in alle behoeften te kunnen voorzien. In de latere crisisjaren is duidelijk gebleken, hoe gelukkig de keuze van 1930 is geweest, want een zeer sterk uitgebreid personeel kon toen in het eigen gebouw worden gehuisvest.

Met de verwisseling van woning ging gepaard het bedanken van den heer Mesdag als directeur, en het als zoodanig in functie treden van den heer van Balen Walter.

Voor het station was dit een gebeurtenis van groote beteekenis, daar de heer Mesdag van de oprichting af als directeur werkzaam, wel in zeer belangrijke mate zijn stempel op de organisatie er van heeft gedrukt. Zijn streven was gericht op het verkrijgen van een doelmatige en betrouwbare contróle.